

УДК 821.111

Підгорна А. Б.¹

Моїсеєнко О. А.²

¹ канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ГФ-310м НУ «Запорізька політехніка»

СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МОВЛЕННЯ НАРАТОРА ЯК ІДЕНТИФІКАТОРИ ЙОГО СОЦІАЛЬНОГО СТАТУСУ

Мова розглядається лінгвістами не тільки як система знаків та лексико-семантичних формувань, а і як особливий тип людської діяльності, що слугує ідентифікатором соціальних ролей [4, с. 78-81]. В останні роки предметом досліджень як вітчизняних, так і зарубіжних лінгвістів часто стає явище мовної особистості. Інтерес до цього поняття пов'язаний зі зміною системно-структурної парадигми мови на антропоцентричну, що відбулася в кінці ХХ століття. Лінгвістам стала цікава конкретна людина зі своїм внутрішнім світом, ставленням до себе, до оточуючих та світу. У зв'язку з цим автори художніх творів активно застосовують різноманітні стилістичні засоби для передачі соціальних статусів персонажів через їх мовлення.

Соціальні статуси визначають взаємовідносини індивіда з іншими членами суспільства [3, с. 78]. Соціальний статус та соціальна роль є одними з найголовніших категорій, що впливають на варіювання мови. Такі фактори, як соціальний контроль, мовний зворотний зв'язок і соціальний клас впливають на фонетичні, лексичні та синтаксичні особливості мовлення носія.

У художніх творах можна побачити яскраві приклади використання різних стилістичних засобів (епітети, порівняння, метафори, авторські

неологізми, фонетичні, морфемні, лексичні, синтаксичні, лейтмотивні повтори, гра слів, іронія, антропоніми і топоніми, синтаксична специфіка тексту оригіналу, діалектизми) для підкреслення певних особливостей персонажа [1, с. 25]. Це означає, що визначення мовної характеристики персонажа є важливим при ідентифікації його соціального статусу, зокрема його віку, рівня освіти, етнічної приналежності, певних рис характеру тощо.

Яскравим прикладом використання стилістичних засобів для підкреслення індивідуальності мовних особистостей у художньому творі є роман Дж. Фаулза «The Collector», головні герої якого повністю протилежні один одному як соціально так і стилістично. Перший розділ роману є втіленням усного мовлення Фредеріка Клегга, звичайного лондонського клерка, який викрадає дівчину, що йому подобається та зачиняє її у своєму підвалі. В першому розділі викладаються його думки, точка зору на те, що відбувається. Другий розділ повторює перший, але в ньому всі події читач бачить очима іншого персонажа, Міранди Грей, яка є жертвою Фредеріка. Вони викладені у формі щоденника, в якому ми можемо спостерігати монологічні роздуми головних героїв та їх самоаналіз.

Пам'ятаючи про ту важливу роль, яка відведена літературній формі в мистецтві постмодернізму, до якого безсумнівно відноситься аналізований роман, не можна не припустити, що такий жанровий різновид, як щоденник, обраний автором не випадково. Щоденниковий запис має різючі відмінності від звичайної оповіді від першої особи: якщо оповідь від першої особи, в порівнянні з «всезнаючим» оповідачем, що використовує третю особу, завжди характеризує суб'єктивність, то в щоденникових записах, які не передбачають читача взагалі, має бути присутня не просто суб'єктивна точка зору автора промови на те, що відбувається, але його глибинні переживання, відображення думок і почуттів, внутрішні монологи, можливо, навіть «потік свідомості» – все те, що характеризує суб'єкта мовленнєвої діяльності як унікальну індивідуальність [2, с. 198-203].

Автор використовує прийоми лексичної і синтаксичної стилізації з метою створення цілісних образів за допомогою непрямой характеристики персонажів. Мова Клегга рясніє словами широкої семантики, повторами, граматичними порушеннями і стилістичними помилками (в разі використання архаїчних кліше в неформальній ситуації), що створює цілісний образ малограмотної людини, одержимої комплексом неповноцінності. Мова Міранди, навпаки, вільна, лексично багата, в більшості випадків носить розмовний характер, з метою підвищення експресивності часто використовуються прийоми апозіопезису та еліпеу, а також емпатичний повтор. Міранда, на відміну від Клегга, який болісно і невміло старається говорити "правильно", не прагне, проте вміє висловити свої думки і почуття.

Таким чином можна зробити висновок, що стилістичні особливості мови персонажів грають важливу роль при визначенні характеристики героїв та для їх реалістичного зображення у романі. Дж. Фаулз широко використовує лексичні та синтаксичні особливості мовлення для підкреслення певних рис персонажів, що позитивно впливає на сприйняття тексту реципієнтом. Окрім цього, автор навмисно протиставляє двох головних героїв один одному, що тільки сприяє акцентуації їх відмінностей та яскравості індивідуальності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Карасик, В. И. Язык социального статуса [Текст] / В. И. Карасик. – М. : ИТДГЛ «Гнозис», 2002. – 333 с.
2. Криволапова, Е. М. К вопросу о жанрообразующих признаках дневника [Текст] / Е. М. Криволапова // Ученые записки Орловского государственного университета. Серия: Гуманитарные и социальные науки. – 2012. – С. 198-203.
3. Мечковская, Н. Б. Социальная лингвистика [Текст] / Н. Б. Мечковская. – М. : Аспект Пресс, 1996. – 207 с.
4. Labov, W. Sociolinguistic patterns [Text] / W. Labov. – Philadelphia : University of Pennsylvania, 1974. – 362 p.